

הרב יהודה דוד בלייך

בסוגיא דשלש נשים

בסוגיא דשלש נשים משמשות במוך פירש רש"י, דמשמשות במוך היינו שמוותרות לשום מוך קודם תשמיש. ושם בגמ' לענין קטנה, ואיזוהי קטנה מבת אחת עשרה שנה ויום אחד עד שתיים עשרה שנה ויום אחד. פחות מיכן ויתר על כן משמשת כדרכה והולכת. והנ"י שם (בפרק קמא דיבמות) הקשה עלה, דאם כן, כי אמרינן קודם הזמן זה משמשת כדרכה היינו דאסורה לשמש במוך, ואמאי, כיון דאין מתעברות כל עיקר, אין כאן השחתת זרע.

ועיין בתשובות ר' עקיבא איגר (סי' ע"א) שהקשה על הנ"י, דאם ס"ל להנ"י בכוונת רש"י שתשמיש ע"י מוך הוי כמשמש על עצים ואבנים, כמו שבאמת פירש הר"י בכוונת רש"י (וכמבואר בתוס' שם), ליחא להקושיא כלל, דמה בכך שאינה ראויה להתעבר, הא מכל מקום הוי כמשמש על עצים ואבנים, דלאו דרך תשמיש הוא. ולכן פירש הגרע"א בביאור קושית הנ"י, דלא ס"ל בכוונת רש"י דהוי כמשמש על עצים ואבנים, והאיסור הוא על הבעל; אלא ס"ל להנ"י שהאיסור הוא משום לתא דידה, דשימת מוך באותו מקום הוי השחתת זרע, אבל על הבעל ליכא איסורא, דמכל מקום הוי דרך תשמיש. וכן מדויק בלשון רש"י שפירש, דהני ג' נשים מותרות לשמש במוך, „ואינן כמשחיתות זרע“. הרי משמע מדבריו, דדק משום לתא דידה אתינן עלה, ושאר נשים אסורות לשמש במוך משום דשימת המוך הוי השחתת זרע. ולזה שפיר הקשה הנ"י דהשחתת זרע שייך רק בזרע שממנו ראוי להתעבר, אבל קודם הזמן ההוא, שאינה יכולה להתעבר, לא שייך איסור השחתת זרע. ומזה הוכיח הגרע"א, שהנ"י ס"ל דנשים ג"כ מוזהרות על השחתת זרע הבעל, ע"ש בדבריו.

והנה הגרע"ע בשו"ת אחיעזר (ח"ג ס' כ"ג) כתב, דסברת הגרע"א תמוהה, דאיך אפשר דהאיסור יהיה עליה יותר מעליו, דאטו מעשה שימת המוך הוא האיסור. הלא האיסור הוא בשעת תשמיש, ואם עליו אין איסור, ה"נ אליה אין איסור, ע"ש. והנראה בדעת הגרע"א הוא, דבאמת בודאי בכה"ג בשימת המוך תליא מילתא, והיינו דמצינו שנחקשו הראשונים בהבנת גדרו של איסור השחתת זרע לבטלה, שלפום ריהטא כל שמוציא זרע באופן שאי אפשר לבוא לידי הריון בהוצאה זו יש בה משום השחתת זרע. ולכן הקשו התוס' דאיך מותר לשמש עם קטנה ואיילונית. ולזה תירץ רבינו תם דלא הוי השחתת זרע כיון שהוא דרך תשמיש, וע' בדא"ה ובריטב"א, הובאו דבריהם בשיטה מקובצת בכתובות (דף

ל"ט.) שכתבו, דחשמיש עם קטנה או מעוברת או עקרה וזקנה לא חשיב השחתת זרע משום שיש בחשמיש עם נשים אלו משום קיום מצות עונה. נמצא שלדעת הרא"ה והריטב"א כל ביאה שהיא לקיום מצות עונה, או לדעת התוס', כל ביאה שהיא דרך חשמיש, לא חשיב השחתת זרע, אף שעל ידי הוצאת זרע זה לעולם לא תבוא לידי הריון. אבל ע"כ צ"ל בדעת רש"י כפי הבנת הנ"י, דאף דאין כאן הוצאת זרע לבטלה מצד הביאה, מ"מ עדיין שייך איסור השחתת זרע כגון אם יאבד הזרע תוך מעי האשה, שהרי אף עם נשים אלו שאינן ראויות להתעבר אסור לשמש במוך, אעפ"י שלעולם לא יבוא לידי הריון, והיינו משום שאף שהוצאת זרע ע"י ביאה לא חשיבה לבטלה, מאחר שיש בה משום מצות עונה, או משום ביאה כדרך כל הארץ, מ"מ הזרע עצמו אסור לאבדו, ולכן שייך איסור השחתה, אף שאין בעצם הביאה משום הוצאה לבטלה. נמצא, דהוצאת זרע לחוד, והשחתת זרע לחוד. אלא שלזה הקשה הנ"י, דמאחר דאין מתעברות כל עיקר, אין כאן השחתת זרע. וכוונתו לומר, דמאחר שזרע זה לעולם לא יבוא לידי הריון, הרי הזרע כבר מושחת הוא ע"י החשמיש, אלא שעצם הביאה מותרת משום דהוי כדרך כל הארץ, או משום מצות עונה. וע"י שימת המוך אינה מוסיפה כלום בהשחתת הזרע. ולדעת הנ"י לא שייך איסור השחתת זרע בזרע שלא יבוא לידי הריון. ושפיר הבין הגרע"א שבשימת מוך קודם חשמיש בנשים אלו האיסור הוא רק מצד האשה, והיינו מפני שהוצאת הזרע מצד הבעל היתר גמור הוא, והמתיר או קיום מצות עונה, או מה שהביאה היא דרך חשמיש, דכל שיש בו משום טעמים אלו אינו לבטלה, נמצא שלדעת רש"י האיסור הוא במה שעל ידי המוך נשחת הזרע אחרי ההוצאה, הרי שהאיסור הוא במעשה שעל ידו יבוא הזרע לידי השחתה אחר הביאה, דהיינו שימת המוך על ידי האשה. ואין לומר דמאחר שהמוך מונח שם, א"כ הביאה ג"כ אסורה היא מצד הבעל, שהרי הוא בביאתו גורם שתשחת הזרע, וא"כ האיסור הוא מצד לתא דידיה כמו משום לתא דידה, ואדרבה, אם לא ישמש, אין כאן שום השחתה כלל, נמצא דכל האיסור הוא רק מצד הבעל, זה אינו, שהרי הביאה והוצאת הזרע מצד עצמן הרי הן היתר גמור, אף שהמוך מונח באותו מקום, מאחר שיש בביאה זו משום מצות עונה ותשמיש כדרך כל הארץ. ולמשל, לו יצוייר מוך בתולדה תוך רחם האשה, מסתבר לומר שלדעת רש"י כפי הבנתו של הנ"י אין כאן שום איסור על הבעל, ומותר לו להבעל לשמש אף לכתחילה, מאחר שאין בהוצאת זרע בכה"ג משום הוצאה לבטלה, והוי כמו משמש איילונית או קטנה. וא"כ, אף במוך שאפשר להוציאו, כל האיסור הוא בשימת המוך, שזהו המעשה המביא לידי השחתת הזרע, שהרי עצם הביאה מותרת היא. וא"כ, שפיר הוכיח הגרע"א בדעת הנ"י שהאיסור מצד האשה לבד. וע"כ משום דס"ל דנשים ג"כ מצוות על השחתת זרע.

אולם בעצם דברי הנ"י נראה לענ"ד שיש לפרשם באופן אחר, וממילא אינו מוכרח שס"ל להנ"י שנשים מצוות הן על השחתת זרע, והיינו, שיש לפרש שהנ"י

ס"ל בדעת רש"י, שבשאר נשים אסור לשמש במוך מפני שעל ידו הבעל משחית זרעו, ואעפ"כ, שפיר הקשה בקטנה למה קודם זמן זה משמשת כדרכה, כיון שאינה מתעברת כל עיקר, אין כאן השחתת זרע, והיינו, דגם הנ"י הוקשה לו, איך מותר לשמש עם קטנה או איילונית, וגם הוא ס"ל שמותר משום שכביאה כזו יש בה משום קיום מצות עונה או משום שזהו ביאה כדרך כל הארץ. אבל מ"מ, באשה שראויה להתעבר, אסור לשמש במוך. אע"ג דגם בשאר נשים איכא טעמא דדרך תשמיש או מצות עונה, מ"מ אצלן חשיב ביאה כזו השחתת זרע, והיינו דשייך השחתת זרע לא רק באיבוד הזרע בכמותו, אלא גם באיבוד הזרע באיכותו, והיינו שבהוצאת זרע זה בכחה לא רק מעשה ביאה כדרך כל הארץ או לקיום מצות עונה, אלא בכחה גם להוליד. וכל שמונע תכלית הביאה, אפילו במקצת, יש בו משום איסור השחתת זרע, וזהו טעמם של כל הני רבוותא דאיח להו דביאה שלא כדרכה, אע"ג שמותר הוא, מ"מ אסור להוציא זרע. והיינו דגם ביאה שלא כדרכה חשובה ביאה, ונכללת בכלל משכבי אשה, והוי דרך תשמיש, ואעפ"כ אסור להוציא זרע, מפני שבהוצאה זו יכול גם כן להשתמש בזרע שיבוא לידי הריון. ואם מונע תכלית זו, יש בו גם כן משום השחתת זרע, והיינו השחתה באיכות תכליתו של הזרע, משא"כ בקטנה ואיילונית, שע"כ אינן אסורות להנשא, שהרי כל עיקרה של מצות עונה כתובה בפרשת אמה עבריה הנוהגת אף בקטנה, נמצא שתשמיש עם קטנה תכליתה רק לקיום מצות עונה ושמחת אשתו. נמצא, שאין תכליתה של תשמיש עם קטנה להוליד בנים, ושוב אין בו משום השחתת זרע. וע"ז שפיר הקשה הנ"י א"כ בקטנה פחותה מיכן, למה אסורה לשמש במוך, שהרי בקטנה תכליתה של הביאה היא רק מצות עונה ושמחת אשתו, וזה שייך אף אם ישמש במוך. ומאחר שלא יבוא לידי הריון, אין שום תכלית אחרת בביאה זו, וא"כ לא שייך לומר שאם משמש במוך שיש כאן השחתה מצד ביטול איכות תכליתה של הביאה, נמצא שלדעת הנ"י האיסור במשמש במוך אינו משום שמטיל זרעו על עצים ואבנים ממש, וגם לא משום השחתה בחור איבוד הזרע, אלא השחתה מצד איבוד תכליתה של הזרע. וממילא שאין לדייק כלל מדברי הנ"י שס"ל שנשים מצוות הן על השחתת זרע, שהרי משום לתא דידיה בא להקשות. וגם אין לדייק מדברי הנ"י שס"ל שזרע שבין כך ובין כך לא יבוא לידי הריון אין איסור לאבדו בידים, דשפיר יש מקום לומר דיסור להשחית זרע בפשטות המובן של השחתה, דהיינו לאבדו בידים, אלא דס"ל להנ"י דהמשמש במוך לא חשיב כמאבד זרע בידים, אלא שהאיסור הוא משום שמונע חלק מתכליתו של הזרע, והיינו, שמונע הריון שבא על ידי קליטת הזרע.

ובזה מיושב ג"כ מה שיש להקשות בסוגיא זו על שיטת רש"י, שהרי ר' מאיר התיר לשלש נשים לשמש במוך מפני פקוח נפש, וזהו מילתא דפשיטא שאין להתיר שום איסור מפני פקוח נפש כשיש אפשרות לסלק את הסכנה שלא ע"י איסור. והרי בג' נשים אם לא ישמשו כל עיקר לא תסתכנה, נמצא דבכגון דא, אין בטעם פקוח

נפש כדי להתיר הוצאת זרע לבטלה. והנה הרא"ה והריטב"א כתבו, דמאחר שיש בשלש נשים אלו משום מצות עונה, לא חשיב השחתת זרע לבטלה. וכנראה, שכן דייק רש"י בצחות לשונו וכתב „ואינן כמשחיתות זרע“. כוונתו לומר, לא שאיסור השחתת זרע נדחה מפני פקוח נפש, אלא דבכה"ג לא הוי השחתת זרע כל עיקר. אמנם קשה על הרא"ה והריטב"א, שחידשו דהוצאת זרע ניתרת לא רק לצורך פריה ורביה, ולא רק דרך תשמיש כדרך כל הארץ כשמשמש עם קטנה או איילונית, אלא אף ביאה על ידי מוך מותרת בג' נשים אלו, ואף שאינה דרך תשמיש. והטעם הוא מפני שמאחר שיש בביאה זו קיום של מצות עונה לא חשיב לבטלה, וא"כ תמוה, שהרי אף בשאר נשים למה אסור הוא לשמש במוך, מאחר שאף על ידי תשמיש במוך נתקיים מצות עונה, וא"כ אין הוצאת זרע באופן זה לבטלה, שהרי יש בה משום קיום מצות עונה. ונראה דמזה מוכח כמו שנתבאר לעיל, דכל שמונע אפילו חלק מתכליתו של הזרע חשיב לבטלה, וא"כ שפיר מותרות הני שלש נשים לשמש במוך, שהרי כל עיקרו של תשמיש בג' נשים אלו הוא בשביל קיום מצות עונה ושמחת אשתו, מאחר שאסורות לסכן את עצמן על ידי הריון, וכל שיש קיום של מצות עונה ושמחת אשתו באותה ביאה, איננה לבטלה. משא"כ בשאר נשים, אף שגם אצלן יש קיום של מצות עונה ושמחת אשתו כשמשמשות במוך, מ"מ מאחר ששפיר יכולות להתעבר ע"י תשמיש, כל שמונע העיבור ע"י מוך וכדומה, חשיב עצם הוצאת הזרע הוצאה לבטלה, שהרי ביטל עכ"פ חלק מתכליתה של הביאה. ונראה שדבר זה מבואר להדיא בדברי הריטב"א המובאים בשיטה מקובצת שם שכתב, וז"ל, ולא חשיב כהשחתת זרע וכו', משום מצות עונה וכו'. אבל להשחית זרע הראוי להוליד ולאבדו במוך אסור אפילו לדידה וכו'. והיינו, שמצות עונה חשובה מתיר להוצאת זרע רק בהני שלש נשים, שאין הזרע ראוי להוליד מחמת סיכונה של האשה. אבל כשאין שום מניעה להריון מצד האשה, שאז אותו הזרע ראוי להוליד, אסור לאבדו במוך אף בשעה שמקיים מצות עונה. שמאחר שאותו הזרע ראוי להוליד, וע"י תשמיש במוך מונע מהזרע אותה התכלית, חשיב כהוצאת זרע לבטלה, ודו"ק.